

TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE İHRACAT PERFORMANSI: TÜRKİYE İÇİN AMPİRİK BİR ÇALIŞMA*

TRADE FACILITATION AND EXPORT PERFORMANCE: AN EMPIRICAL ANALYSIS FOR TURKEY

Elif Nur EKEN

Arş. Gör.

İstanbul Esenyurt Üniversitesi

 elifnureken93@gmail.com

Hasan Ağan KARADUMAN

Dr. Öğr. Üyesi

Yıldız Teknik Üniversitesi

 hasankaraduman@gmail.com

ÖZ

Bu çalışmada, ticaretin kolaylaştırılması politikası olarak Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü'nün (YYS) ihracat performansı üzerindeki etkisi, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi ülkelere yönelik 2013:9-2024:12 dönemine ait aylık ihracat verileri ile incelenmektedir. Çalışma, Goldstein-Khan geleneksel ihracat talep modeline dayanmakta; dış talep koşulları ithalatçı ülkenin sanayi üretim endeksi ile, fiyat rekabeti ise ikili reel döviz kuru ile temsil edilmektedir. Modeller hem OLS hem de Poisson Pseudo Maximum Likelihood (PPML) yöntemleri ile tahmin edilmiştir. Bulgular, YYS sahipliğinin ihracat performansı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda çalışma, ticaretin kolaylaştırılması politikalarını makro düzlemde ihracat talebi çerçevesinde ele alarak Türkiye'nin ihracatını artırmaya yönelik kurumsal ve idari mekanizmanın önemine işaret ederek politika tasarımı için çıkarımlar üretmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ticaretin Kolaylaştırılması, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü, İhracat Talep Modeli, OLS, PPML

ABSTRACT

In this study, the impact of the Authorized Economic Operator (AEO) scheme, implemented as a trade facilitation policy, on export performance is examined using monthly export data for Turkey's exports to European Union member states over the period 2013:09-2024:12. The study is based on the traditional Goldstein-Khan export demand model; foreign demand conditions are represented by the industrial production index of the importing country, while price competitiveness is captured by the bilateral real exchange rate. The models are estimated using both OLS and Poisson Pseudo Maximum Likelihood (PPML) methods. The findings indicate that AEO status has a statistically significant and positive effect on export performance. In this context, the study examines trade facilitation policies at the macro level within the export demand framework, highlighting the importance of institutional and administrative mechanisms in enhancing Turkey's exports and deriving implications for policy design.

Keywords: Trade Facilitation, Authorized Economic Operator, Export Demand Model, OLS, PPML

Makale Geliş Tarihi / Receiving Date 06.05.2026
Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date 25.05.2026

Araştırma Makalesi/Research Paper

*Bu çalışma, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Dr. Öğr. Üyesi Hasan Ağan Karaduman'ın danışmanlığında yürütülen "Ticaretin Kolaylaştırılması ve Teknoloji Yoğunluğu: Türkiye Örneği" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

1. GİRİŞ

Ticaretin kolaylaştırılması uluslararası ticaret süreçlerinin harmonize, basit ve modern hale getirilmesini hedefleyen politika ve uygulamaları ifade etmektedir. Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması, 2013 yılında Dünya Ticaret Örgütü'nün Bali'de gerçekleştirilen Doha Round'da gündeme alınarak imzalanmıştır (WTO, 2015). Söz konusu anlaşma, 1995 yılında kurulan Dünya Ticaret Örgütü'nün ilk çok taraflı anlaşması olması bakımından, ilgili kuruluşun en önemli başarısı olarak ifade edilmektedir (T.C.Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2017).

Kavramsal olarak ticaretin kolaylaştırılması dar anlamda sınırdaki idari işlemlerin iyileştirilmesini ifade ederken, geniş anlamda teknik engellerin azaltılması ve düzenleyici çevrenin iyileştirilmesi gibi sınır ötesi önlemleri kapsamaktadır (WTO, 2015). OECD ise ticaretin kolaylaştırılmasını, uluslararası ticaret zincirinin her aşamasında verimliliği artırarak ticaret maliyetlerini azaltmayı amaçlayan politika ve önlemleri şeklinde ifade etmektedir (Moisé vd., 2011). Bu çerçevede, ticaretin kolaylaştırılmasının yalnızca gümrük işlemlerine indirgenemeyeceğini, kurumsal ve altyapı boyutlarını da içeren geniş bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Ticaretin kolaylaştırılması kapsamında öne çıkan araçlardan biri olarak, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü (YYs) talep edilen kriterleri sağlayan firmalara gümrük işlemlerinde çeşitli kolaylıklar sağlayarak ticaret sürecini daha etkin, verimli ve daha az maliyetli hale getirmektedir. İşlem ve zaman maliyetlerini azaltma mekanizması ile söz konusu uygulama aracı, firmaların uluslararası piyasalarda rekabet gücünü artırarak ihracat performansı üzerinde önemli etkiye sahip olmaktadır.

İhracatın iktisadi büyüme üzerindeki etkisi göz önünde alındığında, ticaretin kolaylaştırılması uygulamaları ülkelerin politika üretimi için önemli bir konu haline gelmekte ve çeşitli çalışmalara konu olmaktadır. Bununla birlikte, yapılan ampirik çalışmalar literatürde artış göstermektedir (Cruz, 2014; Sakı vd., 2017; Shepherd & Wilson, 2009; Wilson vd., 2003). Ticaretin kolaylaştırılmasının ihracat üzerindeki etkisini ampirik olarak inceleyen çalışmalar literatürde sıklıkla, uluslararası kuruluşların yayınladığı endeksler çerçevesinde incelenmektedir (Martinez-Zarzoso & Márquez-Ramos, 2008; Persson, 2013; WTO, 2015). Diğer taraftan, çeşitli politika araçları ile firma düzeyinde ayrıntılı ticaret verisi kullanılarak yapılan çalışmalar görece sınırlı kalmıştır. Bu durum ulusal ve uluslararası ticaret mevzuatlarında yer edinen çeşitli ticaretin kolaylaştırılması politika araçlarının ihracat üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi gerekliliğini göstermektedir.

Bu çalışma mevcut literatüre Türkiye'deki yerli firmalar üzerinden en önemli ticaret partnerlerinden biri olması ve kurumsal düzenlemeler açısından uygun standartlara sahip olması nedeniyle Avrupa Birliği ülkelerine yönelik ihracatı inceleyerek katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, YYs gibi ticaretin kolaylaştırılması uygulamalarının ihracat üzerindeki etkisinin incelenmesi hem akademik literatür hem de politika yapımcılar için önemli potansiyel oluşturmaktadır.

Çalışmanın ampirik analizi, Goldstein ve Khan (1985) tarafından geliştirilen ihracat talep modeline dayanmakta; ihracat reel döviz kuru ve dış talep göstergeleri ile açıklanarak ticaretin kolaylaştırılması göstergesi olarak YYs değişkeni modele dahil edilmektedir. Analizde hem OLS hem de Poisson Pseudo Maximum Likelihood (PPML) tahmin yöntemleri kullanılmakta ve metodolojik tutarlılık test edilmektedir.

Elde edilen bulgular, YYs sahipliğinin ihracat üzerinde güçlü ve anlamlı bir etkisi olduğunu her iki tahmin yöntemi sonuçlarında da göstermektedir. Bunun yanı sıra, söz konusu bulgular çeşitli sağlamlık testleri ile desteklenmektedir. Diğer taraftan, reel döviz kurunun zayıf etkisi, çalışmanın örnekleme kapsamında ihracatın daha çok kurumsal ve idari faktörler tarafından belirlendiğiyle ilgili olduğunu işaret etmektedir.

Çalışma mevcut literatürde görece sınırlı kalan YYs uygulamasının ihracat üzerindeki etkisini inceleyerek katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, ihracat talep modeli çerçevesinde belirli bir ülke grubu üzerinden söz konusu etki incelenmektedir. Ayrıca farklı ekonometrik tahmin yöntemleri ve

sağlamlık testleri aracılığıyla elde edilen bulguların tutarlılığı ifade edilmektedir.

Bu makale giriş bölümü ile beraber beş bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde ilgili alanda yapılan çalışmaların literatürü özetlenmekte, üçüncü bölümde Türkiye'nin dış ticaret görünümü, uygulanan politikalar ve uygulamalar hakkında bilgi verilmekte, dördüncü bölümde ampirik analiz kapsamında veri seti ve model açıklanmakta ve yöntem ile tahmin sonuçları yer almaktadır. Beşinci ve son bölümde ise çalışmanın sonuçları tartışılarak politika çıkarımları değerlendirilmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Uluslararası kuruluşlar tarafından geliştirilen ölçütler, ticaretin kolaylaştırılmasını ampirik olarak analiz edilebilir hale getirmiştir. Doing Business göstergeleri, Lojistik Performans Endeksi ve OECD Ticaretin Kolaylaştırılması Göstergeleri (TFIs) literatürde sıklıkla kullanılan veri kaynaklarıdır. Bu göstergeler aracılığıyla ticaret hacmi, işlem maliyetleri, ürün çeşitliliği ve büyüme arasındaki ilişkiler incelenmektedir.

Ampirik literatürün büyük kısmı ticaretin kolaylaştırılmasının ticaret hacmi üzerindeki etkisini çekim modeli çerçevesinde analiz etmektedir. Shepherd ve Wilson (2009) ASEAN ülkeleri için liman ve havayolu altyapısındaki iyileşmelerin ve düzenleyici ortamın ticaret üzerinde anlamlı ve pozitif etkileri olduğunu göstermiştir. Wilson, Mann ve Otsuki (2003) ise Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) ülkeleri için benzer şekilde liman verimliliği ve düzenleyici ortamın ticaret artışında belirleyici rol oynadığını ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, altyapı ve düzenleyici reformların ticaret hacmini artırabileceğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Dünya Ticaret Örgütü (2015) raporunda yer alan Hesaplanabilir Genel Denge ve Çekim modeli simülasyonları da ticaretin kolaylaştırılması reformlarının küresel ticarete kayda değer artışlara yol açabileceğini göstermektedir. Bu bulgular, ticaret maliyetlerindeki azalışın küresel refah etkilerine işaret etmektedir.

Literatürde ticaretin kolaylaştırılmasının yalnızca ticaret hacmini değil, aynı zamanda ürün çeşitliliği üzerindeki etkileri de incelenmiştir. Persson (2013) ihracat için gereken sürede azalmanın özellikle farklılaştırılmış ürünlerde ürün çeşitliliğini artırdığını göstermektedir. Benzer şekilde, Martinez-Zarsoso ve Marquez-Ramos (2008) işlem süresi ve maliyetlerdeki azalışın sektörel ticaret üzerinde heterojen etkiler oluşturduğunu bulmuştur. Bu sonuçlar, zaman maliyetlerinin özellikle teknoloji yoğun sektörlerde daha belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Firma düzeyinde çalışmalar da literatüre katkı sağlamaktadır. Cruz (2014) Brezilya'da ihracat teşvik programlarının firmaların ihracata giriş olasılığını artırdığını göstermiştir. Bu tür mikro düzey çalışmalar, ticaret politikalarının firma davranışları üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

Makro düzeyde ise ticaret ve büyüme literatürü, ticaret açıklığının ve fiyat istikrarının ekonomik performans üzerindeki rolünü vurgulamaktadır (Barro, 2003; Dollar, 1992). Bu çalışmalar doğrudan ticaretin kolaylaştırılmasını incelemese de ticaret maliyetlerinin azalmasının büyüme üzerindeki potansiyel dolaylı etkilerine işaret etmektedir.

Son dönem literatürü ticaretin kolaylaştırılmasının ihracat niteliği ve teknoloji yapısı üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Zhang (2022) ticaretin kolaylaştırılmasının yüksek teknoloji ihracatını artırdığını göstermektedir. Hu vd. (2022) ve Xu vd. (2024) ticaretin kolaylaştırılmasının ihracatın teknolojik sofistikasyonu üzerinde pozitif etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Li ve Shen (2025) ise ticaretin kolaylaştırılması ile ürün kalitesi arasında doğrusal olmayan bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Bu çalışmalar, ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin yalnızca hacim değil, kalite ve teknoloji dönüşümü açısından da önemli bir politika aracı olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, literatürün önemli bir kısmı çekim modeli ve Hesaplanabilir Genel Denge çerçevesine dayanmaktadır. Ticaretin kolaylaştırılmasını makro düzeyde bir ihracat talep fonksiyonuna entegre eden çalışmalar görece sınırlıdır. Özellikle ticaretin kolaylaştırılmasını fiyat rekabeti ve dış talep koşulları ile ele alan ampirik çalışmalar literatürde yeterince mevcut değildir.

Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü (YYS), literatürde ticaretin kolaylaştırılması ekseninde çeşitli alanlarda incelenmiştir. YYS'nin makro düzeyde ticaret hacmi üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar çoğunlukla çekim modeli çerçevesinde analiz etmektedir. Porto vd. (2015) YYS'nin ticaret performansı üzerinde artırıcı etkisi olduğunu bulurken, Dinçer ve Kuru (2019) söz konusu etkinin panel analizlerde farklılıklar gösterdiğini ifade etmektedirler.

Firma düzeyinde işlem süreleri ve ticaret hacmi üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar kapsamında Okoboi ve Kyanzi (2018) YYS akreditasyonunun gümrük işlem sürelerini azalttığını ve ticaret hacmini artırdığını göstermektedir. Schramm (2015) ise YYS'nin özellikle ihracat yoğun imalat firmalarında yoğunlaştığı üzerine sonuçlara ulaşmıştır. YYS'nin tedarik zinciri yönetimi ile kurumsal performans arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar (Chang-Bong vd., 2016; Houé & Murphy, 2018; Nkhahle & Baldavoo, 2026) ise YYS'nin süreç, uyum ve sağladığı rekabet avantajı üzerine odaklanmıştır.

Makro düzeyde ihracatın belirleyicileri literatürde sıklıkla Goldstein ve Khan (Goldstein & Khan, 1978, 1985) tarafından sunulan eksik ikame (imperfect substitutes) yaklaşımı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu yaklaşımda, yerli ve yabancı malların tam ikame olmadığı varsayımı altında ihracat talebi, temel olarak dış talep koşulları ve göreceli fiyat göstergeleri tarafından belirlenmektedir. İthalatçı ülkenin gelir ya da sanayi üretim düzeyi dış talebi temsil ederken, fiyat rekabeti çoğunlukla reel döviz kuru aracılığıyla ölçülmektedir.

Goldstein-Khan çerçevesi, özellikle talep yönlü spesifikasyonlarıyla ampirik literatürde geniş bir uygulama alanına sahiptir. Örneğin Aydın vd. (2004) Türkiye için ihracat arzını ve ithalat talebini tahmin etmiş ve uzun dönem elastikyetleri raporlamıştır. Çalışmada reel döviz kurunun ithalat ve dış ticaret dengesi üzerinde belirleyici olduğu, ihracat tarafında ise birim işgücü maliyetleri ve dış gelir göstergelerinin anlamlı rol oynadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar, fiyat rekabeti ve dış talep kanallarının dış ticaret akımları üzerindeki önemini ortaya koymaktadır.

Benzer biçimde, Arize (2001) Singapur için geleneksel ihracat talep fonksiyonunu eşbütünleşme çerçevesinde test etmiş ve dış talep göstergelerinin ihracat büyümesinde temel belirleyici olduğunu göstermiştir. Çalışma, yapısal kırılmalar dikkate alındığında, uzun dönemli istikrarlı bir ihracat talep ilişkisinin varlığını da ortaya koymaktadır. Bu bulgular, Goldstein-Khan yaklaşımının gelişmekte olan ekonomilerde de uygulanabilirliği adına önem arz etmektedir.

Türkiye üzerine daha güncel çalışmalar da benzer çerçeveyi sürdürmektedir. Akpiliç ve Yurdakul (2022), Türkiye'nin imalat sanayi ihracatını reel döviz kuru, döviz kuru oynaklığı ve dış talep değişkenleri ile panel ARDL yaklaşımı çerçevesinde analiz etmiş ve ülke bazında heterojen etkiler tespit etmiştir. Bu çalışma, fiyat ve dış talep kanallarının ülke bazında farklılaştığını göstermektedir.

Daha mikro düzeyde ise Aslan ve Parmaksız (2025) Türkiye'nin 65 ülke ile olan ikili ihracat verilerini kullanarak döviz kuru ve kur oynaklığının ihracat üzerindeki etkisini PPML yöntemi ile incelemiştir. Bulgular, kur oynaklığının mikro ihracat akımları üzerinde daha belirgin ve olumsuz etkilere neden olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, reel döviz kuru dinamiklerinin ihracat performansı açısından önemli olduğunu teyit etmektedir.

Bu çalışmaların ortak noktası ihracatın fiyat rekabeti ve dış talep koşulları çerçevesinde modellenmesidir. Ancak mevcut literatürde ticaretin kolaylaştırılması uygulamalarının Goldstein-Khan ihracat talep fonksiyonu içinde sistematik biçimde analiz edildiği çalışmalar sınırlıdır. Ticaretin kolaylaştırılması çoğunlukla çekim modeli çerçevesinde, ticaret maliyetlerinin bir göstergesi olarak ele alınmakta; makro düzeyde talep fonksiyonuna doğrudan etki eden bir unsur olarak dahil edilmemektedir.

Bu çalışma, ticaretin kolaylaştırılması politikasını klasik ihracat talebi çerçevesine dahil ederek literatüre katkı sunmaktadır. Reel döviz kuru ve dış talep değişkenleri Goldstein-Khan yaklaşımına uygun biçimde modele dahil edilirken, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü uygulaması ihracat talebini etkileyen kurumsal bir unsur olarak konumlandırılmaktadır. Bu yönüyle çalışma, fiyat rekabeti ve gelir kanallarına ek olarak işlem maliyeti ve belirsizlik azaltma mekanizmasını ihracat talep modeli çerçevesinde değerlendirmektedir.

3. TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARET GÖRÜNÜMÜ, POLİTİKA VE UYGULAMALAR

Tablo 1, Türkiye ekonomisinin 2013-2024 dönemine ait temel makroekonomik ve dış ticaret göstergelerini sunmaktadır. Bu dönem, Türkiye ekonomisinde hem ticaret hacminde genişlemenin hem de makroekonomik dalgalanmaların gözlemlendiği bir dönemdir. Özellikle son yıllarda ihracat ve toplam ekonomik büyüklükte artış olsa da, artan enflasyon ve ithalat hacmi ve sınırlı doğrudan yabancı yatırımlar dış ticaret dengesi için önemli bir tablo sunmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye’nin uluslararası ticaret içindeki rekabetini artırmak amacıyla ticaret maliyetlerini azaltan ve ihracatı kolaylaştıran politikaların önemli olduğu değerlendirilmesi yapılabilmektedir. İhracat hacminin yanı sıra ithalat hacmi ve enflasyondaki artış, ihracatın sürdürülebilir bir şekilde artırılabilmesi için ticaretin kolaylaştırılması politikalarını daha önemli bir hale getirmektedir.

Tablo 1: Türkiye’nin Makroekonomik ve Dış Ticaret Göstergeleri (2013-2024)

YIL	GSYH (Milyar \$)	İhracat (Milyar \$)	İthalat (Milyar \$)	Enflasyon (%)	DYY (Milyar \$)
2013	957,8	227,9	275,2	7,5	13,6
2014	938,9	236,7	268,2	8,9	13,3
2015	864,3	212,0	229,5	7,7	19,3
2016	869,7	200,8	219,5	7,8	13,8
2017	859,0	223,7	255,3	11,1	11,2
2018	779,0	243,3	244,5	16,3	12,5
2019	761,0	251,7	229,2	15,2	9,5
2020	720,3	209,8	232,1	12,3	7,5
2021	819,9	293,1	289,7	19,6	12,7
2022	907,1	350,0	386,3	72,3	13,8
2023	1118,3	356,9	384,2	53,9	10,7
2024	1323,3	371,1	367,6	58,5	11,3

Kaynak: Dünya Bankası WDI Veri Tabanı

Ticaretin kolaylaştırılması alanındaki performansı değerlendirmek için OECD tarafından geliştirilen Ticaretin Kolaylaştırılması Göstergeleri (TFIs) ülkelerin çeşitli prosedürleri ve uygulamaları için karşılaştırma yapılmasına olanak sağlamaktadır. Tablo 2’de Türkiye’nin ilgili göstergelerdeki puanları, ticaretin kolaylaştırılması alanında en yüksek performansa sahip beş OECD ülkesi ile karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır. Tabloya göre Türkiye ticaretin kolaylaştırılması göstergelerinde genel olarak OECD ortalamasının altında puanlara sahiptir. Bu durum, ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik kurumsal reformların ve politika uygulamalarının Türkiye ihracatı için önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 2: OECD Ticaretin Kolaylaştırılması Göstergelerinde Türkiye’nin ve Seçili Ülkelerin Puanları

OECD Göstergeleri	Türkiye Puanı	Hollanda Puanı	Japonya Puanı	Kore Puanı	İsveç Puanı	Norveç Puanı
Toplam Puan	18,146	20,872	20,746	20,642	20,548	20,437
Bilgiye Erişim	1,667	2	1,9	1,905	1,905	2
Ticaret Topluluğunun Katılımı	1,875	1,875	1,75	2	2	1,75
Peşin Hükümler	1,273	1,818	1,909	1,9	1,818	1,636
Temyiz/İtiraz Prosedürleri	1,455	1,583	1,846	1,538	1,75	1,75
Ücretler ve Harçlar	1,769	1,929	1,857	1,923	1,857	1,786
Formaliteler-Belgeler	1,875	2	1,875	2	1,778	2
Formaliteler-Otomasyon	1,667	2	1,917	2	1,846	2

Ticaretin Kolaylaştırılması ve İhracat Performansı: Türkiye için Ampirik Bir Çalışma

Formaliter-Prosedürler	1,677	1,939	1,964	1,667	1,867	1,788
İç Sınır Teşkilatları Arası İşbirliği	1,909	1,818	1,818	1,909	1,818	1,818
Dış Sınır Teşkilatları Arası İşbirliği	1,091	1,909	1,909	1,8	1,909	1,909
Yönetişim ve Tarafsızlık	1,889	2	2	2	2	2

Kaynak: OECD, Trade Facilitation Indicators Simulator,

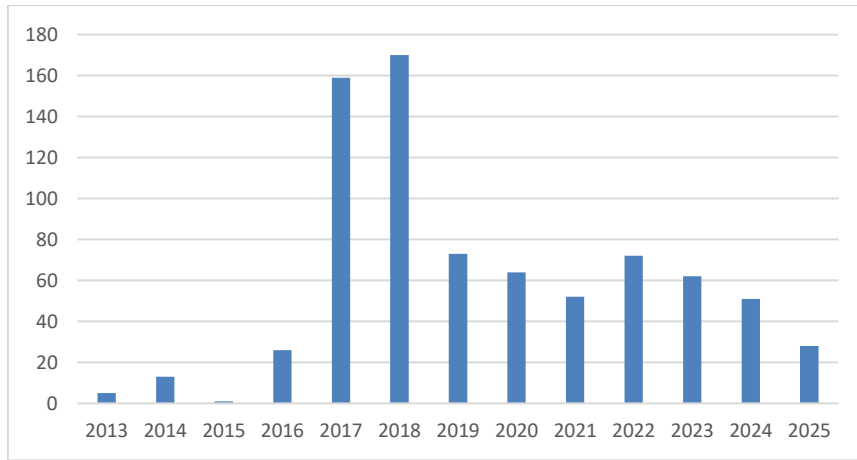
<https://sim.oecd.org/Simulator.ashx?lang=En&ds=TFI&d1c=oece&d2c=tur> Erişim Tarihi: 07.11.2025

Türkiye uluslararası ticaret süreçlerinin daha etkin ve öngörülebilir olması amacıyla son dönemde ticaretin kolaylaştırılması alanında çeşitli politika ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü'nün Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasına taraf olmuştur (Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması, 2016) ve anlaşmanın uygulanmasına yönelik kurumsal mekanizma oluşturmuştur. Anlaşmanın uygulanmasının kolaylaştırılması ve kamu kurumları ile özel sektör arasında etkin koordinasyonun geliştirilmesi amacıyla 2016 yılında Dünya Ticaret Örgütü üyesi ülkelerle "Ulusal Ticaretin Kolaylaştırılması Komitesi" ve "Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu" kurulmuştur. Bu kurumsal yapı kapsamında, Türkiye'nin uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazanması için ticaret maliyetlerini azaltmayı hedefleyen "Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi ve Beş Yıllık Eylem Planı (2018-2022)" adlı rapor hazırlanmıştır (T.C.Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2017).

Bu politika çerçevesinde geliştirilen ticaretin kolaylaştırılması uygulamalarından biri olan YYS, uluslararası ticaret yapan firmalara gümrük işlemlerinde çeşitli kolaylıklar sunarak ticaret hızını artırmayı sağlayan bir programdır. Program, Dünya Gümrük Örgütü'nün güvenli ticaret ve ticaretin kolaylaştırılması hedefleri doğrultusunda geliştirilmiş olup, Türkiye'de 2013 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. YYS sahibi firmalar, daha az belge ve fiziki kontrol, öncelikli işlem hakkı ve gümrük süreçlerinde sağladığı çeşitli kolaylıklardan faydalanabilmektedirler. Bu düzenlemeler sayesinde firmaların ticaret işlemlerini daha hızlı ve düşük maliyetle gerçekleştirebilmeleri amaçlanmaktadır (T.C.Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2017).

Şekil 1, Türkiye'de 2013-2025 döneminde YYS alan firma sayısının yıllara göre gelişim ve dağılımını göstermektedir. Programın uygulanmaya başlandığı ilk yıllarda söz konusu sayı sınırlı olmakla birlikte, özellikle 2017 sonrasında belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Son yıllarda YYS sahibi firma sayısındaki artışın azalması sertifika sisteminin olgunlaşma sürecine geçtiğiyle ilişkilendirilebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde, YYS uygulaması ile Türkiye'nin ticaretin kolaylaştırılması kapsamındaki kurumsal araçlarından biri olarak uluslararası ticaret süreçlerinin daha verimli hale getirilerek katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Şekil 1: Türkiye'de Yıl Bazında YYS Sayısının Gelişimi (2013-2025)

Kaynak: T. C. Ticaret Bakanlığı, Erişim Tarihi: 05.12.2025

4. AMPİRİK ANALİZ

4.1. MODEL VE VERİ SETİ

Bu çalışmada Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi ülkelere yönelik 2013:9-2024:12 dönemi aylık ihracat performansı analiz edilmektedir. Bu kapsamda ihracat değeri ile reel döviz kuru ve yurt dışı talep arasındaki ilişki ticareti kolaylaştırma politikası kapsamında incelenmektedir.

Çalışmada kullanılan model, Goldstein-Khan (1985) tarafından geliştirilen standart ihracat talep modeline dayanmaktadır. Bu yaklaşımda ihracat talebi, dış talep koşulları ve görelî fiyat rekabeti tarafından belirlenmektedir. İhracat talebinin dış talep koşulları ve dış talep göstergelerine duyarlı olduğu varsayımı altında, reel döviz kuru ve ekonomik aktivite göstergesi olarak sanayi üretim endeksi kontrol edilmiştir. Dış talep koşulları, ithalatçı ülkenin sanayi üretim endeksi ile (Y); fiyat rekabeti ise Türkiye ile ithalatçı ülke arasındaki ikili reel döviz kuru (RER) ile temsil edilmektedir. Ticaretin kolaylaştırılması politikası olarak Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü (YYs) sahipliği ihracat talebini etkileyen unsur olarak modele dahil edilmiştir. Bu çerçevede Goldstein Khan (1985) geleneksel ihracat talep modelini takiben genişletilmiş modelin OLS formu aşağıdaki gibidir:

$$\ln X_{ct} = \beta_0 + \beta_1 YYs_{ct} + \beta_2 \ln RER_{ct} + \beta_3 \ln Y_{ct} + \lambda W_{ct} + \alpha_c + \delta_t + \varepsilon_{ct} \quad (1)$$

Toplam ihracat, ilgili hücrede Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü'ne sahip olup olmama durumuna göre firma sayısından etkilenebileceği için, model alternatif spesifikasyonlar ile tahmin edilmiştir. İlk olarak logaritmik OLS tahmini yapılmıştır. İkinci olarak, hücre düzeyinde ihracatçı firma sayısı kontrol edilerek modele dahil edilmiştir. Bu sayede, toplam ihracat üzerinde firma sayısının ölçek etkisinin ayrıştırılması amaçlanmıştır.

Sıfır ihracat gözlemlerinin dışlanmaması ve heteroskedastisiteye karşı sağlamlık amacıyla, model temel tahmin yöntemi olarak Poisson Pseudo Maximum Likelihood (PPML) ile tahmin edilmiştir. Modelin PPML formu aşağıdaki gibidir:

$$X_{ct} = \exp(\beta_0 + \beta_1 YYs_{ct} + \beta_2 \ln RER_{ct} + \beta_3 \ln Y_{ct} + \lambda W_{ct} + \alpha_c + \delta_t) v_{ct} \quad (2)$$

Firma sayısının toplam ihracat üzerindeki ölçek etkisi normalize edilerek, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü'nün firma başına performans üzerindeki etkisi izole edilmektedir.

Model tahminleri hem OLS hem de PPML yöntemleri ile gerçekleştirilmekte ve sonuçlar karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır.

Modelde c alt indisi ithalatçı ülkeyi, t alt indisi ise zamanı (yıl-ay) ifade etmektedir. Bağımlı değişken X_{ct} Türkiye'nin t döneminde ülke c 'ye yönelik yaptığı ihracat değerleridir ve ülke-ay düzeyinde gözlemleri ifade etmektedir ve Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı'ndan temin edilmiştir. Burada α_c ülke sabit etkilerini, δ_t ise yıl-ay sabit etkilerini temsil etmektedir. Standart hatalar hedef ülke düzeyinde kümelenmektedir.

RER_{ct} Türkiye ile ticaret yaptığı ülkeler arasındaki ikili logaritmik reel döviz kuru seviyesini Y_{ct} logaritmik sanayi üretim endeksini W_{ct} kontrol değişkeni olarak firma sayısını ve YYs_{ct} ise ticaretin kolaylaştırılmasını temsil eden politika değişkeni olarak YYs sahipliğini gösteren kukla değişkendir.

Reel döviz kuru değişkeni RER_{ct} Türkiye ile çalışmada yer alan Avrupa Birliği ülkeler arasındaki ikili reel döviz kurudur ve aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır:

$$RER_{ct} = e_{it} \cdot \frac{CPI_{c,t}}{CPI_{TR,t}}$$

Formülde, e_{it} Türkiye ile partner ülke arasındaki çapraz nominal döviz kurudur. Reel kur, nominal kurun fiyat seviyeleriyle düzeltilmiş hali olan çapraz nominal kur ile hesaplanmaktadır. $CPI_{c,t}$ ve $CPI_{TR,t}$ sırasıyla ithalatçı ülke ve Türkiye'nin Tüketici Fiyat Endeksini göstermektedir. Reel döviz kuru hesaplaması için kullanılan nominal döviz kurları ve tüketici fiyat endeksleri IMF Uluslararası Finansal İstatistikler (IFS) veritabanından aylık biçimde elde edilmiştir. İhracat talebi tarafında reel döviz kuru,

dış pazardaki fiyat rekabetini temsil etmektedir ve kurdaki değerlenme/değer kaybının ihracat üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. Reel döviz kurundaki artış Türkiye'nin görelî fiyatını düşürücü yöndeki mekanizmasıyla Türkiye'nin rekabet gücünü artırmaktadır ve pozitif işaret beklenmektedir.

Y_{ct} hedef ülkeye ait sanayi üretim endeksidir ve dış talep koşullarının göstergesi olarak modele dahil edilmiştir. IMF Uluslararası Finansal İstatistikler (IFS) veritabanından aylık biçimde elde edilmiştir.

YYS_{ct} değişkeni, ilgili ülke-ay hücresindeki ihracat akımının Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsüne (YYS) sahip firmalar tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini gösteren ikili bir kukla değişkendir. Veri seti firma düzeyinde değil, YYS durumuna göre ülke-ay kombinasyonu düzeyinde toplulaştırılmıştır. Bu nedenle aynı ülke ve ay için iki ayrı gözlem oluşabilmektedir: biri YYS sahibi firmaların gerçekleştirdiği ihracatı, diğeri ise YYS sahibi olmayan firmaların gerçekleştirdiği toplam ihracatı temsil etmektedir.

Bu kapsamda, $YYS_{ct} = 1$ ilgili ülke-ay hücresindeki ihracatın YYS sahibi firmalar tarafından gerçekleştirildiğini, $YYS_{ct} = 0$ ise aynı ülke-ay kombinasyonunda YYS sahibi olmayan firmaların gerçekleştirdiği ihracatı ifade etmektedir. Dolayısıyla veri setindeki her gözlem tek bir firma düzeyini değil, belirli bir ülke-ay-YYS statüsü kombinasyonundaki toplam ihracat değerini göstermektedir.

Firma kimlikleri veri setinde yer almamakla birlikte, ihracat akımları YYS sahipliği durumuna göre ayrıştırılmış biçimde Ticaret Bakanlığı kayıtlarından temin edilmiştir. Bu nedenle aynı ülke-ay hücresinde hem YYS sahibi hem de YYS sahibi olmayan firmaların bulunması durumunda, ilgili ihracat değerleri ayrı gözlemler halinde veri setine yansımaktadır.

Tablo 3: Tanımlayıcı İstatistikler

	X	ln(X)	ln(RER)	ln(Y)
Ortalama	9,635,120	12.860	0.018	4.742
Medyan	545,689	13.210	0.380	4.698
Maksimum	966,524,800	20.689	4.546	5.855
Minimum	0	0	-5.393	3.992
Standart Sapma	28,505,922	3.416	1.565	0.194
Çarpıklık	65.999	-0.543	-0.797	1.230
Basıklık	76.528	29.550	64.506	59.552
Gözlem Sayısı	86,027	86,027	86,027	86,027

Tablo 3 çalışmada kullanılan değişkenlerin özet istatistiklerini sunmaktadır. Ticaretin kolaylaştırılması göstergesi olarak kullanılan YYS'nin 2013 Eylül ayı itibarıyla başlamasından dolayı, çalışmada kullanılan veri seti ilgili tarihten sonraki dönemi kapsamaktadır. Logaritmik dönüşümler, değişkenlerin dağılımını dengeli hale getirerek analiz için uygun yapı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tüm değişkenler modelde açıklanmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerde ihracat değişkeni ABD doları cinsinden ihracat değerini göstermektedir.

4.2. YÖNTEM VE TAHMİN SONUÇLARI

Bu çalışma, Türkiye'nin Avrupa Birliği üye ülkelerine yönelik ihracatını analiz etmek için Goldstein ve Khan (1985) tarafından önerilen ihracat talep modelini temel almaktadır. Bu kapsamda Türkiye'nin ihracat akımları, görelî fiyatları temsilen ikili reel döviz kuru ve dış talebi temsilen ithalatçı ülkenin sanayi üretim endeksi ile açıklanmaktadır. Ticaretin kolaylaştırılması değişkeni olarak Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü (YYS) modele kukla değişken olarak dahil edilmiştir. YYS durumuna göre ihracat gerçekleştiren firma sayısı ise kontrol değişkeni olarak modele dahil edilmiştir.

Silva ve Tenreyro (2006) Monte Carlo simülasyonlarını kullanarak, heteroskedastisite varlığında, log-lineer modellerle elde edilen tahminlerin yanlı olduğu ve bu durumun modelin yorumunu bozduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu yanlışlıklar, iktisat teorilerinin ve farklı politika etkilerinin değerlendirilmesinde önem taşımaktadır. Silva ve Tenreyro (2006) sağlam ve sapmasız tahminler elde

edilebilmesi için, simülasyonda farklı heteroskedastisite biçimlerine karşı sağlam ve tutarlı kaldığını gösterdikleri Poisson-Pseudo Maximum Likelihood (PPML) tahmincisi önermiştir. Log-lineer modellerin bir diğer önemli sorunu ise ticaret verilerinde sıklıkla bulunan sıfır gözlemlerle uyumlu olmamasıdır. Bağımlı değişkenin doğrusal olmayan dönüşümünün alınması (örneğin logaritmik dönüşüm) ya da ticaret verilerindeki sıfır gözlemlerin varlığında da PPML tahmin yöntemi önerilmektedir.

Çalışmada veri setindeki sıfır gözlemleri dikkate alabilen ve heteroskedastisiteye karşı dayanıklı olan ve yukarıda ifade edilen Poisson-Pseudo Maximum Likelihood (PPML) yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın veri setinin sıfır gözlemler, heteroskedastisite ve çoklu sabit etkiler içeren yapısı nedeniyle PPML yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem sayesinde, hem istatistiksel olarak sağlam ve tutarlı tahminler elde edilmekte hem de politika etkilerinin güvenilir biçimde yorumlanması sağlanmaktadır. Toplam ihracat değeri, ülke-ay düzeyinde toplulaştırıldığı için veri setinde hem sıfır gözlemler hem de büyük hacimli gözlemler bulunmaktadır. PPML yöntemi, veri setinin bu özelliklerini doğal biçimde ele almaktadır. OLS tahminleri ise karşılaştırmalı sonuçlar sunmak amacıyla elde edilmektedir. Tüm modellerde ülke ve yıl-ay sabit etkileri kontrol edilmiştir ve standart hatalar ülke düzeyinde kümelenmiştir.

Çalışmanın ampirik analiz sonuçları Tablo 4'te sunulmaktadır. Tablonun birinci sütununda model (1) logaritmik OLS tahmin sonuçları, ikinci sütununda ise model (2) Poisson-Pseudo Maximum Likelihood (PPML) tahmin sonuçları yer almaktadır.

Her iki tahmin sonucunda elde edilen bulgular, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü (YYs) sahipliğinin Türkiye'deki firmaların çalışmanın dönemi kapsamında Avrupa Birliği üyesi ülkelere karşı ihracat performansı üzerinde güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. OLS tahmin sonuçlarına göre YYs sahibi olmak firmaların ihracatı üzerinde pozitif olmakla beraber %1 seviyesinde anlamlı bulunmuştur. PPML tahmin sonuçları, ifade edildiği üzere ticaret verilerinde sıklıkla mevcut olan sıfır gözlemler ve heteroskedastisite problemlerini dikkate alan temel sonuçlardır. Genel olarak OLS bulgularını desteklemektedir. PPML tahmin sonuçlarına göre de YYs sahibi olmak, ihracat üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak %1 seviyesinde anlamlı bulunmuştur ve ihracat düzeyini artırmaktadır. Bu sonuçlara göre kullanılan tahmin yönteminden bağımsız olarak YYs ihracat üzerinde güçlü ve pozitif bir etkiye sahiptir.

Reel döviz kuru değişkeninin katsayısı hem OLS hem de PPML tahmin sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Bu bulgulara göre ise çalışmanın kapsadığı dönemde döviz kuru hareketleri ihracat üzerinde belirgin bir etkiye sahip değildir ve fiyat rekabeti kanalının ihracat üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu ifade edilmektedir.

Dış talebi temsilen modele dahil edilen ithalatçı ülkenin sanayi üretim endeksi (Y) her iki modelde de pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç ihracat talep modeli çerçevesiyle uyumludur ve sanayi üretim endeksinin artması dış talebi artırarak Türkiye'nin ihracatını artıran bir unsur olmaktadır; dış talep koşulları Türkiye'nin ihracatı üzerinde belirleyici olmaktadır.

Firma sayısını kontrol eden değişkenin katsayısı her iki modelde de pozitif ve istatistiksel olarak %1 seviyesinde anlamlıdır. Firma sayısının kontrol edilmesi ile YYs değişkeninin anlamlı bulunması, YYs'nin sadece firma sayısı üzerinden değil, firma başına ihracat performansı kanalıyla da etkili olduğu sonucunu göstermektedir.

Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, YYs'nin Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi ülkelere yönelik ihracat performansını artıran önemli bir ticaretin kolaylaştırılması politikası aracı olduğunu göstermektedir. Bu etkinin farklı tahmin yöntemleri ile de tutarlı olduğu sonuçlarla ortaya konmaktadır.

Tablo 4: YYS'nin Türkiye'nin İhracatı Üzerindeki Etkileri

	OLS (log) (1)	PPML (2)
YYS	1.435*** (0.069)	1.184*** (0.096)
ln(RER)	-0.047 (0.047)	0.191 (0.147)
ln(Y)	0.499*** (0.175)	0.320** (0.151)
ln(Firma Sayısı)	1.495*** (0.026)	0.739*** (0.020)
Sabit Terim	6.369*** (0.832)	11.503*** (0.746)
Gözlem Sayısı	86,027	86,027
Ülke Sabit Etkileri	Evet	Evet
Zaman Sabit Etkileri (Yıl-Ay)	Evet	Evet
R ²	0.673	
Pseudo R ²		0.687

Çalışmada elde edilen bulguların aykırı gözlemlerden veya reel döviz kurunun hesaplanma yönteminden kaynaklanıp kaynaklanmadığını test etmek için sağlamlık analizleri yapılmıştır. Tablo 5'te sunulan sağlamlık analizleri, uç gözlemlerin etkisini azaltmak amacıyla bağımlı değişken ve firma sayısının %1 ve %99 persentil seviyelerinde winsorize edilmesiyle elde edilen tahmin sonuçları ve reel döviz kurunun alternatif tanımı (ithalatçı ülkelerin dolar karşısındaki reel döviz kuru) kullanılarak kurulan modellerin sonuçlarını göstermektedir.

İlk olarak, bağımlı değişkenin ve firma sayısı değişkeninin winsorize edilmesiyle elde edilen tahmin sonuçları, sırasıyla birinci sütunda OLS ve ikinci sütunda PPML sonuçları olarak sunulmaktadır. Bu bulgular, temel model sonuçlarıyla büyük ölçüde tutarlı olup elde edilen sonuçların uç gözlemlerden kaynaklanmadığını göstermektedir. Özellikle YYS katsayısı, benzer şekilde pozitif ve istatistiksel anlamlılık düzeyinde olup, katsayı büyüklüğünde ise sınırlı bir azalma gözlenmektedir.

İkinci olarak, reel döviz kurunun alternatif bir tanımı kullanılarak elde edilen, ithalatçı ülkenin dolar karşısındaki reel döviz kuru değeri kullanılarak tahminler gerçekleştirilmiş olup üçüncü sütunda OLS ve dördüncü sütunda PPML sonuçlarına yer verilmiştir. Söz konusu sonuçlar, temel model bulgularıyla yüksek derecede benzer olmakla beraber özellikle YYS değişkeninin katsayısı hem OLS hem de PPML tahmin sonuçlarında pozitif işaret ve %1 seviyesinde anlamlılık düzeyini korumaktadır. Bir başka ifadeyle, elde edilen sonuçlar reel döviz kurunun ölçüm şekline duyarlı olmamakta ve farklı tanımlamalar altında da tutarlı sonuçlar göstermektedir.

Her iki sağlamlık testi sonuçlarında temel bulgularla benzer şekilde dış talebi temsilen sanayi üretim endeksi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır ve firma sayısı değişkeni ise ihracat üzerinde güçlü ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Reel döviz kuru yine istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur; döviz kuru etkisi her iki ölçüm tekniğinde de çalışmanın örnekleme çerçevesinde sınırlı bir etkiye sahiptir.

Tablo 5: Sağlamlık Analizleri Sonuçları

	OLS Winsorize	PPML Winsorize	OLS Alternatif RER	PPML Alternatif RER
YYS	1.419*** (0.068)	1.090*** (0.083)	1.435*** (0.069)	1.184*** (0.096)
ln(RER)	-0.052 (0.045)	0.215 (0.161)		
ln(RER_alt)			0.109 (0.078)	0.159 (0.176)
ln(Y)	0.467** (0.175)	0.265** (0.132)	0.486*** (0.171)	0.306** (0.156)
ln(Firma Sayısı)			1.495*** (0.026)	0.739*** (0.020)
ln(Firma Sayısı) (w)	1.493*** (0.025)	0.746*** (0.021)		
Sabit Terim	6.542*** (0.831)	11.688*** (0.650)	6.506*** (0.807)	11.812*** (0.876)
Gözlem Sayısı	86,027	86,027	86,027	86,027
Ülke Sabit Etkileri	Evet	Evet	Evet	Evet
Zaman Sabit Etkileri (Yıl-Ay)	Evet	Evet	Evet	Evet
R ²	0.678		0.673	
Pseudo R ²		0.692		0.687

Genel olarak değerlendirildiğinde, sağlamlık testleri temel bulguları desteklemekte ve YYS'nin ihracat üzerindeki pozitif etkisinin hem aykırı gözlemlerden hem de değişken tanımlarından bağımsız olarak geçerli ve tutarlı olduğunu ifade etmektedir. Tüm bu sonuçlar, elde edilen bulguların metodolojik sağlamlığını ve güvenilirliğini ortaya koymaktadır.

Tüm bulgular hem temel model hem de sağlamlık analizleri ile değerlendirildiğinde, YYS'nin Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi ülkelere yönelik ihracat performansını artıran güçlü bir politika aracı olduğu sonucunu teyit etmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Türkiye'nin Avrupa Birliği ülkelerine yönelik gerçekleştirmiş olduğu ihracatı, ticaretin kolaylaştırılması uygulamaları kapsamında Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü'nün ihracat performansı üzerindeki etkisini incelemiştir. Goldstein ve Khan tarafından önerilen ihracat talep modeline dayanan modelde, ihracat talebi reel döviz kuru ve dış talep göstergeleri ile açıklanmakta, YYS değişkeni ise ticaretin kolaylaştırılması politika etkisini temsilen modele dahil edilmiştir. Kurulan ampirik model OLS ve PPML tahmin yöntemleri ile analiz edilmiş, ayrıca sağlamlık analizleri gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre, YYS sahipliği ihracat performansı üzerinde güçlü ve anlamlı bir etki göstermektedir. Söz konusu etki, her iki tahmin yönteminin sonuçlarında pozitif, yüksek büyüklükte ve anlamlı bulunmuştur. Buna karşılık reel döviz kuru değişkeninin katsayısı anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuç, incelenen dönem çerçevesinde fiyat rekabeti kanalının sınırlı olduğu ve kurumsal mekanizmanın ihracat performansı üzerinde daha önemli bir etkiye sahip olduğu şeklinde değerlendirilebilmektedir. Dış talep koşullarını temsilen modele dahil edilen sanayi üretim endeksi ise beklentilerle uyumlu bir şekilde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Gerçekleştirilen sağlık analizleri temel bulguları destekler niteliktedir. Uç gözlemlerin etkisini azaltmak amacıyla winsorize edilmiş değişkenler kullanılarak elde edilen ve ithalatçı ülkelerin dolar karşısındaki reel döviz kuru hesaplaması kullanılarak kurulan modellerin tahmin sonuçları YYS katsayısı başta olmak üzere, temel bulgularla tutarlı sonuçlar göstermektedir. Bu bulgular, temel sonuçların aykırı gözlemlerden veya reel döviz kuru ölçüm yönteminden kaynaklanmadığını ve çalışmanın tutarlı sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir.

Bu çerçevede çalışma, ticaretin kolaylaştırılması uygulamalarının ihracat performansı üzerindeki etkisine yönelik Türkiye ve Avrupa Birliği üye ülkelerine gerçekleştirilen ihracat üzerinden somut bir katkı sağlamaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, YYS uygulaması Türkiye'nin uluslararası piyasalarda rekabetini artırarak ihracat performansını yükseltmesinin yanı sıra işlem maliyetlerini azaltarak ticaretin etkinliğini ve verimliliğini artırmaktadır. Dolayısıyla, ticareti artırma politikaları oluşturma kapsamında sadece makroekonomik araçlarla değil, aynı zamanda kurumsal ve yapısal düzenlemelerin de önemi ortaya konmaktadır.

Türkiye'deki yerli firmaların dış ticaret hacmini artırmak ve uluslararası piyasalarda rekabet edebilme düzeyini artırarak dünya pazarındaki konumlarını genişletmek için yürürlüğe giren ve 2013 yılından itibaren uygulanan YYS programının kapsamının genişletilmesi ve daha fazla firmanın bu statüye erişiminin mümkün kılınması ihracat performansını destekleyici önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra, YYS gibi uygulamaların diğer ticaret ve gümrük politikaları ile uyumlu ve ortak hedef çerçevesinde planlanması ve yürütülmesi, Türkiye'nin ihracat performansı adına elde edilecek kazanımların sürdürülebilirliği adına önemli bir iş birliği olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmanın belirli bir ülke grubu ile yapılması ve veri setinin yapısı gereği bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Farklı ülke, ürün ya da sektör grupları ile yapılacak çalışmalar ticaretin kolaylaştırılması kapsamında daha farklı perspektifler ve sonuçlar ortaya koyabilir. Diğer taraftan, firma kimlikleri ile daha ayrıntılı veri seti kullanılarak firma düzeyinde yapılacak çalışmalar, ilgili politikaların etkilerini daha davranışsal mekanizmalar aracılığıyla analiz etmeye olanak tanıyarak söz konusu literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, çalışmadan elde edilen bulgular YYS'nin Türkiye'deki yerli firmaların Avrupa Birliği ülkelerine yönelik ihracat sürecini basitleştirerek etkinliğini artırmakta ve bu sayede ihracat performansını artıran önemli ve istikrarlı bir politika aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç, ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik politika yapıcıların ve kurumsal düzenlemelerin uluslararası mal ticareti üzerindeki önemini açıkça göstermektedir.

ETİK BEYAN

Yazar bu makalede araştırma ve yayın etiğine bağlı kalındığını, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na ve fikir ve sanat eserleri için geçerli telif hakları düzenlemelerine uyulduğunu ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını belirtmiştir.

KAYNAKÇA

Akpilic, F., & Yurdakul, F. (2022). Reel Döviz Kurunun Türkiye İmalat Sanayi İhracatı Üzerine Etkisi: Doğrusal Olmayan Panel ARDL Yaklaşımı. *Maliye Dergisi*, 0(182), 1-29.

Arize, A. C. (2001). Traditional export demand relation and parameter instability: An empirical investigation. *Journal of Economic Studies*, 28(6), 378-398. <https://doi.org/10.1108/01443580110400414>

- Aslan, C., & Parmaksız, S. (2025). Do export responses to exchange rate movements differ in micro export flows? *The Journal of International Trade & Economic Development*, 34(4), 913-924. <https://doi.org/10.1080/09638199.2024.2345902>
- Aydın, M. F., Çıplak, U., & Yücel, M. E. (2004). Export Supply and Import Demand Models for the Turkish Economy (04/09). Research and Monetary Policy Department, Central Bank of the Republic of Turkey.
- Barro, R. J. (2003). Determinants of economic growth in a panel of countries. *Annals of economics and finance*, 4, 231-274.
- Chang-Bong, K., Chun, H.-U., & Kwon, S.-H. (2016). Impact of application factors of the AEO program on its performance. *Journal of Korea Trade*, 20(4), 332-348. <https://doi.org/10.1108/JKT-12-2016-018>
- Cruz, M. (2014). Do Export Promotion Agencies Promote New Exporters? Inter-American Development Bank. <https://doi.org/10.18235/0011636>
- Dincer, N. N., & Tekin-Koru, A. (2019). Do AEO Programs Facilitate Trade? An Empirical Assessment Of The Oic Member States (Working Papers 1347).
- Dollar, D. (1992). Outward-Oriented Developing Economies Really Do Grow More Rapidly: Evidence from 95 LDCs, 1976-1985. *Economic Development and Cultural Change*, 40(3), 523-544. <https://doi.org/10.1086/451959>
- Goldstein, M., & Khan, M. S. (1978). The Supply and Demand for Exports: A Simultaneous Approach. *The Review of Economics and Statistics*, 60(2), 275. <https://doi.org/10.2307/1924981>
- Goldstein, M., & Khan, M. S. (1985). Income and Price Effects in Foreign Trade. *İçinde Handbook of International Economics (C. 2)*.
- Houé, T., & Murphy, E. (2018). The AEO status as a source of competitive advantage. *European Business Review*, 30(5), 591-606. <https://doi.org/10.1108/EBR-06-2017-0127>
- Hu, Y., Jiang, M., Sun, S., & Dai, Y. (2022). Does Trade Facilitation Promote Export Technological Sophistication? Evidence From the European Transition Countries. *Sage Open*, 12(2), 21582440221106675. <https://doi.org/10.1177/21582440221106675>
- Li, C., & Shen, H. (2025). Does trade facilitation contribute to export product quality upgrading in China? *The World Economy*, 48(3), 460-499. <https://doi.org/10.1111/twec.13649>
- Martinez-Zarzoso, I., & Márquez-Ramos, L. (2008). The Effect of Trade Facilitation on Sectoral Trade. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 8(1). <https://doi.org/10.2202/1935-1682.1927>
- Moïsé, E., Orliac, T., & Minor, P. (2011). Trade Facilitation Indicators: The Impact on Trade Costs (OECD Trade Policy Papers 118; OECD Trade Policy Papers, C. 118). <https://doi.org/10.1787/5kg6nk654hmr-en>
- Nkhahle, O., & Baldavoo, K. (2026). Evaluating AEO in facilitating trade and improving compliance. *International Journal of Research in Business and Social Science (2147- 4478)*, 14(9), 201-210. <https://doi.org/10.20525/ijrbs.v14i9.4573>
- Okoboi, G., & Kyanzi, M. (2018). The Impact of Authorized Economic Operator Accreditation on Trade Facilitation: The case of Uganda. *Key Issues*.

- Persson, M. (2013). Trade facilitation and the extensive margin. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 22(5), 658-693. <https://doi.org/10.1080/09638199.2011.587019>
- Porto, P. C. de S., Canuto, O., & Morini, C. (2015). The impacts of trade facilitation measures on international trade flows (Policy Research Working Paper Series 7367). The World Bank.
- Sakyi, D., Villaverde, J., Maza, A., & Bonuedi, I. (2017). The Effects of Trade and Trade Facilitation on Economic Growth in Africa. *African Development Review*, 29(2), 350-361. <https://doi.org/10.1111/1467-8268.12261>
- Schramm, H.-J. (2015). Who Benefits Most from AEO Certification? An Austrian Perspective. *World Customs Journal*, 9(1).
- Shepherd, B., & Wilson, J. S. (2009). Trade facilitation in ASEAN member countries: Measuring progress and assessing priorities. *Journal of Asian Economics*, 20(4), 367-383. <https://doi.org/10.1016/j.asieco.2009.03.001>
- Silva, J. M. C. S., & Tenreyro, S. (2006). The Log of Gravity. *The Review of Economics and Statistics*, 88(4), 641-658. <https://doi.org/10.1162/rest.88.4.641>
- T.C.Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2017). Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi ve Beş Yıllık Eylem Planı 2018-2022. T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı.
- Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması, 6662 sayılı Kanun , 2016/8570 2016/8570 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (2016).
- Wilson, J., Mann, C., & Otsuki, T. (2003). Trade Facilitation and Economic Development: Measuring the Impact. The World Bank. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-2988>
- WTO. (2015). World Trade Report 2015 Speeding up trade: Benefits and challenges of implementing the WTO Trade Facilitation Agreement, World Trade Organization. World Trade Organization, WTO.
- Xu, Y., Li, N., & Zhao, Y. (2024). Navigating Trade Facilitation: A Catalyst for Export Technological Complexity of Chinese Manufacturing Firms. *Modern Economy*, 15(11), 1073-1101. <https://doi.org/10.4236/me.2024.1511056>
- Zhang, C. (2022). Research on the Impact of Trade Facilitation on the Export of High-tech Products. *Frontiers in Economics and Management*, 3(10). [https://doi.org/10.6981/FEM.202210_3\(10\).0034](https://doi.org/10.6981/FEM.202210_3(10).0034)

EK:

Araştırmada kullanılan veri seti, doktora tezi kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı'ndan resmi izin doğrultusunda temin edilmiştir. Veri seti anonimleştirilmiş ve toplulaştırılmış aylık dış ticaret verilerinden oluşmakta olup herhangi bir firma kimlik bilgisi içermemektedir.

Çalışma örnekleminde yer alan Avrupa Birliği üyesi ülkeler aşağıda sunulmaktadır. Birleşik Krallık ve Kıbrıs Cumhuriyeti ise veri tutarlılığına ilişkin kısıtlar nedeniyle tüm örneklem dönemi boyunca kapsam dışında bırakılmıştır.

26 Avrupa Birliği Üyesi Ülkenin Listesi	
Almanya	İsveç
Avusturya	İtalya
Belçika	Letonya
Bulgaristan	Litvanya
Çek Cumhuriyeti	Lüksemburg
Danimarka	Macaristan
Estonya	Malta
Finlandiya	Polonya
Fransa	Portekiz
Hırvatistan	Romanya
Hollanda	Slovakya
İrlanda	Slovenya
İspanya	Yunanistan